

PLAN VAN AANPAK
VERKIEZINGEN 20 MAART 2019
HOOGHEEMRAADSCHAP VAN DELFLAND

Projectgroep Verkiezingen

Datum
2 mei 2018
Versie
0.3

Inhoudsopgave

1. Inleiding	
1.1 Aanleiding en doel	4
1.2 Leerpunten evaluatie verkiezingen 2015	4
2. Verantwoordelijkheden en projectorganisaties	
2.1 Verdeling taken gemeenten - waterschappen	5
2.2 Projectorganisaties	6
3. Proces en planning	
3.1. Het verkiezingsproces	8
3.2. Planning	12
4. Communicatie opkomstbevordering verkiezingen 2019	13
5. Financiën Project Verkiezingen	16
6. Bijlagen	
6.1 Leerpunten Delfland Verkiezingen 2015	18
6.2 Afbakening werkzaamheden projectgroep	22
6.3 Gedetailleerde planning (op basis van Kieswet)	26

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Op 20 maart 2019 zullen er voor de tweede keer gelijktijdige verkiezingen zijn van waterschapsbesturen en provinciale staten. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de organisatie van zowel de staten- als de waterschapsverkiezingen. De waterschappen organiseren het passieve deel van de verkiezingen. Een en ander is vastgelegd in de wet Aanpassing Waterschapsverkiezingen en de daaruit vloeiende wijzigingen van de Kieswet en de Waterschapswet.

Het hoofddoel van het project 'Verkiezingen Delfland 20 maart 2019' is, voor zover beïnvloedbaar, een rechtsgeldig en rechtmatig verloop van de waterschapsverkiezingen. Om dat doel te bereiken is dit plan van aanpak opgesteld. In dit plan van aanpak worden de activiteiten die nodig zijn om dat hoofddoel te bereiken uiteengezet.

Kort samengevat zijn dat de volgende activiteiten: het voorbereiden en organiseren van het passieve deel van de verkiezingen, de voorbereiding en organisatie van het traject ná de verkiezingen en het ontwikkelen van een campagne, gericht op opkomstbevordering. Deze activiteiten worden in dit plan van aanpak verder uitgewerkt, zodat er een totaalbeeld ontstaat van de benodigde stappen, actoren en uitgaven binnen de tijdlijn.

1.2 Leerpunten evaluatie verkiezingen 2015

In maart 2015 zijn er voor het eerst gelijktijdige verkiezingen van waterschapsbesturen en provinciale staten gehouden. De opgedane ervaringen tijdens de voorbereiding en het verloop van de verkiezingen zijn verwerkt in het verslag verkiezingen Delfland 18 maart 2015 (D&H, 13 oktober 2015). Om de komende verkiezingen nog soepeler te laten verlopen is het goed om de leerpunten uit het eerdergenoemde verslag tegen het licht te houden. In bijlage 6.1 is een overzicht van de leerpunten opgenomen en is aangegeven op welke manier punten daaruit worden meegenomen bij het organiseren van het huidige verkiezingsproces.

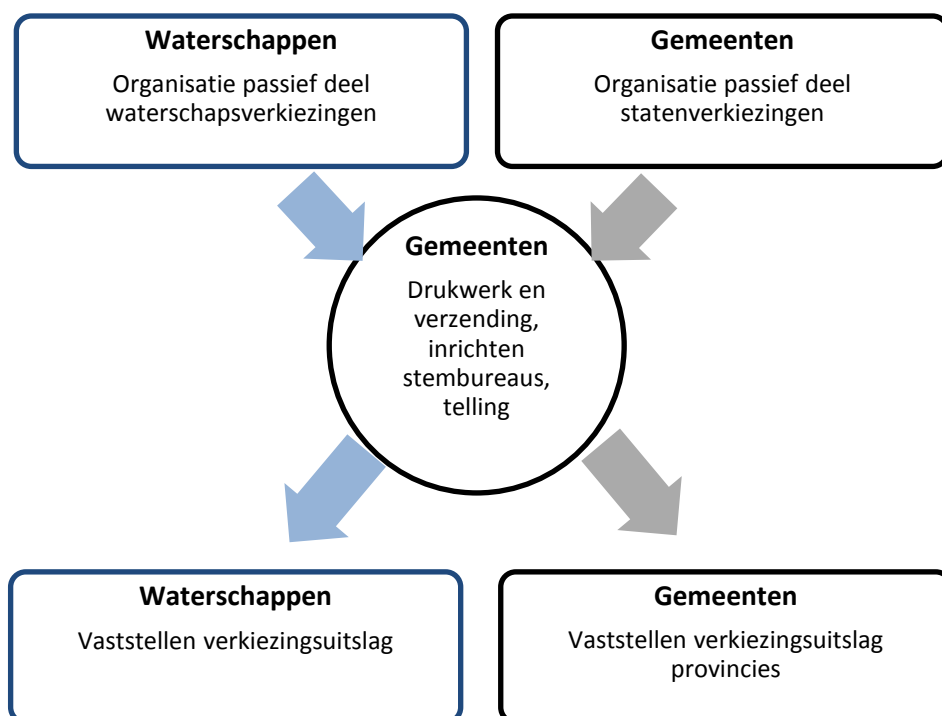
2. Verantwoordelijkheden en projectorganisaties

2.1 Verdeling taken gemeenten - waterschappen

Ingezetenen

De organisatie van de waterschapsverkiezingen voor ingezetenen is, net zoals de organisatie van alle andere verkiezingen, ondergebracht bij de gemeenten. Dat betekent dat de waterschappen de verantwoordelijkheid hebben voor de organisatie van het zogenoemde passieve deel van de verkiezingen. Daar valt onder de registratie van de organisaties die mee willen doen, het vaststellen van de kandidatenlijsten en de nummering van de lijsten. Vervolgens zorgen de gemeenten ervoor dat iedereen kan stemmen en dat de uitgebrachte stemmen worden geteld. Het vaststellen van de verkiezingsuitslag is tenslotte weer een verantwoordelijkheid van de waterschappen.

Schematisch kan dit als volgt worden weergegeven:

Geborgde zetels

De procedure voor de benoeming van de geborgde zetels is verankerd in artikel 14 van de Waterschapswet. De aanwijzende instanties (Kamer van Koophandel, LTO en de VBNE) verzorgen de benoemingen van de geborgde zetels. Genoemde instanties stellen tijdig een regeling op omtrent de selectie en de benoeming van de vertegenwoordigers. Deze regelingen worden vervolgens ter kennisneming aan het waterschapsbestuur gezonden, die de reglementen bekendmaakt. De gemeenten hebben met deze procedure geen bemoeienis. In maart en april 2018 zijn de reglementen van de aanwijzende instanties voor de benoeming van de geborgde zetels door Delfland gepubliceerd.

2.2 Projectorganisaties

Projectorganisatie Unie van Waterschappen

Door de Unie van Waterschappen is een landelijke projectorganisatie in het leven geroepen die de landelijke, centrale activiteiten ten behoeve van de waterschapsverkiezingen faciliteert. Het gaat daarbij om de volgende punten:

- Afstemming met het ministerie van Binnenlandse Zaken over het wetgevingsproces en mogelijke knelpunten.
- Afstemming met het ministerie van Binnenlandse Zaken, het ministerie van I&W en VNG over de kosten van de organisatie van de verkiezingen, welke de waterschappen aan de gemeenten moeten vergoeden.
- Afstemmen met diverse organisaties over de aanpassing van de verkiezingssoftware van de gemeenten.
- Afstemmen met diverse organisaties over de aanpassing van de Gemeentelijke Basisadministratie en het aanleveren van de juiste waterschapsgrenzen, zodat iedere stemgerechtigde de juiste stemoproep in de bus krijgt.
- Opstellen van een draaiboek, waarin alle formele handelingen in de tijd zijn weggezet.
- Aanleveren van een landelijke communicatiestrategie en een toolbox met communicatiemiddelen voor de regionale communicatie.
- Aanbesteding van een digitale stemhulp.

Projectorganisatie Delfland

De door Delfland te ondernemen activiteiten vóór en na de verkiezingen zijn samengebracht in het project "Verkiezingen Delfland 20 maart 2019".

Betrokkenen

Bestuurlijk opdrachtgever is de dijkgraaf van het Hoogheemraadschap van Delfland. Ambtelijk opdrachtgever is het sectorhoofd Bestuur, Beleid en Communicatie. Ten aanzien van de uitvoering van voorstellen met betrekking tot de fase ná de verkiezingen vindt nauwe afstemming en overleg plaats met de secretaris-directeur vanuit diens rol als secretaris van de Verenigde Vergadering en van het college van dijkgraaf en hoogheemraden.

Overleg met de dijkgraaf vindt elk portefeuillehoudersoverleg plaats, waarbij de secretaris-directeur indien nodig de vergadering bijwoont om de voormelde afstemming adequaat te organiseren.

Oprachtnemer is de teamleider Bestuur en Communicatie. Deze opdrachtnemer wordt ondersteund door een projectgroep onder leiding van een projectleider. In deze projectgroep zitten ook medewerkers van team Communicatie. Tevens hebben deskundigen op het gebied van bestuurlijke- en juridische zaken en gegevensbeheer (op afroep) zitting in deze projectgroep. De projectgroep wordt ondersteund door een projectsecretaris.

De projectgroep hanteert dit plan van aanpak als uitgangspunt bij de uitvoering van haar activiteiten. De activiteiten zullen deels een bestuurlijk karakter hebben, deels gericht zijn op communicatie en voor het overige van organisatorische aard zijn. De projectleider draagt zorg voor het monitoren van de acties en escaleert zo nodig richting opdrachtnemer en opdrachtgevers.

Activiteiten van de projectgroep

Onder de activiteiten van de projectgroep zijn begrepen het voorbereiden en organiseren van het passieve deel van de verkiezingen zoals het registreren van groeperingen, het beoordelen van de geldigheid van de kandidatenlijsten, het vaststellen van de verkiezingsuitslag en anderzijds het traject ná de verkiezingen (de benoeming van het bestuur en het organiseren

van het afscheid van de vertrekkende bestuursleden). Binnen het project valt ook het organiseren van opkomstbevorderende activiteiten. De kiezer moet worden gemotiveerd te gaan stemmen.

Het opstellen van overdrachtdossiers, de ondersteuning van de coalitiebesprekingen en opstellen van het coalitieakkoord en organiseren van het inwerktraject van het nieuwe algemeen en dagelijks bestuur valt niet binnen de scope van dit project en moet worden belegd binnen de reguliere organisatie.

Voor een afbakening van de werkzaamheden van de projectgroep zie bijlage 6.2.

Voortgangsrapportages

De projectleider rapporteert op regelmatige tijdstippen aan de opdrachtnemer en de bestuurlijke en ambtelijke opdrachtgever over de voortgang van het project. Het betreft hier korte voortgangsrapportages met actiepunten. Deze rapportages worden geagendeerd voor het pfo van de bestuurlijk opdrachtgever. In verband met de gewenste aansluiting van de VV op het gehele proces zullen de voortgangsrapportages ook ter informatie naar de VV worden gestuurd.

3. Proces en planning

1.1 Het verkiezingsproces

Het verkiezingsproces bestaat organisatorisch gezien uit vier fasen:

1.	Vorbereiding	maart t/m juni 2018
2.	Registratie / vaststelling kandidaatlijsten / opkomstbevorderende activiteiten	juli 2018 t/m feb/mrt 2019
3.	Verkiezingsdag	20 maart 2019
4.	Nieuw bestuur / afscheid / evaluatie	maart t/m juni 2019.

In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de communicatieve aspecten van het verkiezingsproces.

Fase 1. Vorbereiding

Tijdens de voorbereidingsfase zal in ieder geval aandacht worden besteed aan de volgende onderwerpen:

ProDemos

Het Hoogheemraadschap van Delfland organiseert in het voorjaar van 2018 een gratis introductiecursus voor mensen die interesse hebben in een bestuurlijke functie bij het Hoogheemraadschap. De cursus is ontwikkeld door ProDemos (het Huis van de Nederlandse democratie) in samenwerking met de Unie van Waterschappen.

De avonden staan gepland in de maanden april en mei en als laatste op 19 juni, met een bezoek aan een commissievergadering. Tijdens de cursusavonden komen de positie van het waterschap, de rol van het algemeen bestuur en het thema effectief vergaderen aan de orde. De cursus is gratis en bedoeld voor inwoners van Delfland van 18 jaar en ouder die interesse hebben in het waterschapsbestuur. Het lidmaatschap van een politieke partij is geen voorwaarde voor deelname.

Wie mogen er mee doen aan de verkiezingen?

Aan de verkiezingen kan worden deelgenomen door belangen- en politieke groeperingen die een vereniging of stichting zijn. De groeperingen hoeven geen aanwijsbaar belang te hebben bij de taakuitoefening van het waterschap. De belangen- en politieke groeperingen die met een naam/aanduiding boven de kandidatenlijst wil staan, moeten zich uiterlijk op 24 december 2018 registreren. Als een groepering niet is geregistreerd, wordt het een zgn. blanco kandidatenlijst (zie hierna, fase 2).

Wat faciliteert Delfland wel/niet?

In hoeverre moeten politieke partijen door Delfland worden ondersteund met hun campagne en in hoeverre valt het onder de verantwoordelijkheid van de partijen zelf om campagne te voeren?

Wat kan?

- Verkiezingsadvertentie met algemene informatie over het waterschap, ondersteunt met evenwichtige, bondige standpunten van alle partijen dat door hen zelf is geschreven.
- Verkiezingspagina op de website van het waterschap waarop links staan naar programma's en kandidaten.
- Ondersteuning van de partijen met een informatiepakket over de taken van het waterschap.
- Brochure van Delfland.

Wat kan er niet?

- Campagnebudget voor de partijen.
- Organiseren van campagneactiviteiten of ondersteuning hierbij door ambtenaren.
- Schrijven van verkiezingsprogramma's.
- Geven van debattrainingen etc.
- Betalen van drukkosten van flyers, ook niet uit de fractiebudgetten.
- Ondersteunen en profileren van bestuurders over partij politieke standpunten of behaalde resultaten.

Het grijze gebied

- Organiseren van een verkiezingsdebat; op Delflandniveau niet effectief, dus beter gebiedsgericht organiseren -> verantwoordelijkheid maatschappelijke organisaties en politieke partijen.
- Organiseren van een bustour met de kandidaten door het gebied.

Wat gebeurt er al?

- Cursus Pro Demos: wordt door het hoogheemraadschap betaald. Doel: belangstellenden informeren over het waterschapsbestuur.
- Digitale stemhulp, wordt betaald uit landelijk budget van de verkiezingen. Alle partijen zullen input moeten leveren. Regie: Unie van Waterschappen.
- Postbus 51 Campagne: zoals altijd bij de verkiezingen ter bevordering van de opkomst. Regie: Ministerie BZK.
- Verkiezingsborden: worden geplaatst door gemeenten. Gemeenten zullen het plakken van posters op diverse wijze organiseren.

Samenwerking met gemeenten, provincie en andere waterschappen (bestuurlijk en ambtelijk)**Gemeenten:**

De uitvoering van de verkiezingen zelf ligt in handen van de gemeenten. Om een goed en rechtmatig verloop van de verkiezingen te kunnen waarborgen en verantwoordelijkheden helder te hebben, zal overleg met alle gemeenten in het beheersgebied worden gevoerd. Daarbij zal enerzijds worden ingegaan op de vraag op welke manier gemeenten bestuurlijk kunnen helpen bij het voor het voetlicht brengen van het belang van het werk van de waterschappen (en daarmee de waterschapsverkiezingen). Anderzijds moeten ook organisatorische zaken per gemeente worden doorgenomen, zoals de mogelijkheid tot het aanbieden van Delfland-informatie bij de verspreiding door de gemeente van de oproepkaarten en kandidatenlijsten, de bezetting van de stembureaus, assistentie bij het telproces, communicatie over de voorlopige uitslag, de definitieve uitslag etc. Om de samenwerking met de gemeenten tot stand te brengen zal Delfland een bijeenkomst organiseren voor gemeenten om gezamenlijk inhoud te geven aan die samenwerking en af te stemmen op welke wijze de kiezer optimaal geïnformeerd kan worden. Deze bijeenkomst gaat hoogstwaarschijnlijk plaatsvinden in de zomer.

Provincie Zuid-Holland:

Gelijktijdig met de waterschapsverkiezingen zullen de verkiezingen voor Provinciale Staten worden gehouden. Vanuit de Unie van Waterschappen is al contact gelegd met het IPO, o.a. met het oog op de inzet van een digitale stembulp.

Zuid-Hollandse waterschappen:

De Zuid-Hollandse waterschappen staan allen voor hetzelfde proces en overleggen over de te verrichten activiteiten, mogelijkheden tot gezamenlijk optrekken en voorziene risico's. Met de projectleiders Verkiezingen van de waterschappen Zuid-Holland zal worden bekeken op welke onderwerpen gezamenlijk initiatieven kunnen worden ontplooid.

Vorbereidingen van formele aard

Door Delfland moeten in deze fase in ieder geval de volgende acties worden ondernomen:

- Aanwijzing van de vestigingsgemeente van het hoofdstembureau door de VV op 5 juli 2018
- Instellen van het hoofdstembureau door D&H (en het benoemen van de (plv) leden)
- Aanwijzing van een geschikte ruimte voor de zittingen van het hoofdstembureau door D&H
- Brief sturen aan de aangewezen organisaties voor de benoeming van de zetels categorie ongebouwd/benoemen geborgde zetels (juni/juli 2018)
- Openen en/of aanwijzen van een rekening waar de waarborgsommen voor de registratie van groeperingen gestort kunnen worden (juni/juli 2018).

Fase 2. Registratie en kandidaatstelling

De registratie- en kandidaatstellingsfase geschiedt onder verantwoordelijkheid van Delfland, het centraal stembureau.

Elke kieskring heeft een hoofdstembureau. Omdat ieder waterschap één kieskring vormt, is het hoofdstembureau tevens het centraal stembureau.

Partijen die zich willen registreren, doen dit bij het centraal stembureau van Delfland. De kosten voor het registreren bedragen €225,-.

Registratie: uiterlijk 24 december 2018

Wanneer een groepering zijn naam/aanduiding boven de kandidatenlijst wil plaatsen, zal zij geregistreerd moeten zijn.

De registratie voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer bij de Kiesraad werkt door naar de waterschapsverkiezingen. Dat wil zeggen dat als een partij voor deze verkiezing is geregistreerd, een aparte registratie voor de waterschapsverkiezingen niet meer nodig is. Voor niet bij de Kiesraad geregistreerde groeperingen is registratie bij het centraal stembureau van het waterschap noodzakelijk.

Partijen, die bij de verkiezing in 2015 waren geregistreerd én een kandidatenlijst hebben ingediend, zijn nog steeds geregistreerd en hoeven zich niet opnieuw te registreren.

Als een groepering niet is geregistreerd, maar wel een geldige kandidatenlijst heeft ingeleverd, kan zij niet met haar eigen naam op het stembiljet komen. Het wordt dan een zgn. blanco lijst.

Kandidaatstelling: 4 februari 2019

Het inleveren van de kandidatenlijsten geschiedt op de *dag van de kandidaatstelling*, 4 februari 2019. Per kandidatenlijst moeten 30 ondersteuningsverklaringen worden ingeleverd.

Voor de overige bepalingen betreffende kandidaatstelling en benodigde terinzageleggingen wordt verwezen naar de Kieswet.

Fase 3. De verkiezingsdag, telling en verkiezingsuitslag.

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de verkiezingen zelf.

Hieronder valt:

- Het versturen van de stempassen (stempassen waterschappen en provinciale staten hebben allen verschillende kleur).
- Het verspreiden van de kandidatenlijsten.
- Het uitgeven van vervangende stempassen.
- Het uitgeven van kiezerspassen.
- Het drukken van stembiljetten.
- Het bijhouden van registers van vervallen stempassen.
- Het bemensen van de stembureaus.
- Het huren van de stemlocaties.
- Het plaatsen van de stembussen.
- Het plaatsen van verkiezingsborden.
- Het tellen van de stemmen.
- Het invoeren van de gegevens van de waterschappen in Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV).

Na het sluiten van de stembureaus zullen de stemmen van Delfland worden geteld, aansluitend aan het tellen van de stemmen voor Provinciale Staten. Er moet aansluitend aan de stembusgang worden geteld, dus het mag niet de volgende dag. Gemeenten kunnen ervoor kiezen de stemmen gelijktijdig te tellen als zij daarvoor ruimte en inzet hebben. De gemeenten zijn ook verantwoordelijk voor een eventuele hertelling. De uitslag van de verkiezingen wordt vastgelegd in de processen-verbaal van de stembureaus en worden door de gemeenten ingevoerd in Ondersteunende Software Verkiezingen (OSV). Vervolgens moeten deze gegevens naar het centraal stembureau van Delfland worden gebracht. Dit mag niet via internet, maar moet op een gegevensdrager (bijv. USB-stick) samen met de originele exemplaren van de processen-verbaal van de stembureaus.

Met de gemeenten zal worden besproken hoe en op welk moment Delfland kan beschikken over de voorlopige uitslagen. Afhankelijk daarvan zal Delfland bepalen welke (communicatieve) activiteiten, vooruitlopend op de definitieve uitslag, zullen plaatsvinden.

Op maandag 25 maart 2019 stelt het hoofdstembureau van Delfland tijdens een openbare zitting de verkiezingsuitslag vast en zendt het proces-verbaal aan het algemeen bestuur.

Fase 4. Nieuw bestuur, afscheid en evaluatie

Wanneer treedt het nieuwe bestuur aan?

Op grond van artikel C4 van de Kieswet treden de leden van de VV af met ingang van de donderdag in de week van 23-29 maart, dus op 28 maart 2019. Installatie van het nieuwe bestuur vindt op donderdag 28 maart 2019 plaats.

Het dagelijks bestuur blijft aan totdat het nieuwe algemeen bestuur minstens de helft van hun opvolgers heeft benoemd. De uiterste termijn voor het benoemen van een nieuw dagelijks bestuur is drie maanden.

Benodigde acties in deze fase:

Verzending/uitreiking kennisgeving benoeming/gekozen zijn
Aanvaarden benoeming
Onderzoek geloofsbrieven en nevenfuncties VV-leden, check VOG
Bijeenkomst gekozenen
Afscheidsvergadering D&H
Afscheidsvergadering VV
Afscheid collegeleden
Afscheid VV-leden
<i>Coalitieonderhandelingen /coalitieakkoord/voordracht hoogheemraden/portefeuilleverdeling/inwerktraject valt buiten de scope van dit project en wordt separaat binnen de organisatie voorbereid</i>
Eerste vergadering nieuw bestuur (eed/belofte, besluiten: benoeming VV-leden in commissies, vergaderschema, benoeming hoogheemraden)
Evaluatie van het project

3.2. Planning

Voor een gedetailleerde planning op grond van de bepalingen in de Kieswet resp. Waterschapswet zie bijlage 6.4.

4. Communicatie opkomstbevordering verkiezingen 2019

In 2015 kwam de opkomst uit op 43,8% (landelijk gemiddelde). Dat is bijna een verdubbeling ten opzichte van de opkomst van 2008. Dit is mede te danken aan het samenvallen van de verkiezingen met de verkiezingen voor Provinciale Staten. Een goede opkomst komt de legitimiteit van de politiek ten goede en is van belang voor het verkrijgen van draagvlak voor beleid.

Het is aan de politieke partijen en kandidaten zelf om op regionaal en lokaal niveau kenbaar te maken welke keuzes zij maken in de directe leefomgeving van de burgers. Stemgerechtigden kunnen via de campagnes van de partijen kennisnemen van de belangrijkste speerpunten en de resultaten die de partij in de komende bestuursperiode wil bereiken.

Delfland ondersteunt de politieke partijen rond de verkiezingen door bewoners te activeren hun stem uit te brengen.

In lijn met de communicatiestrategie van Delfland laten we via reguliere communicatie-activiteiten zien wat Delfland doet; dat we midden in de maatschappij staan. Onderdelen als waterschapsbewustzijn en contact met de samenleving via bestuurders (Factor B) vallen daarom buiten de scope van het project verkiezingen. Dat geldt ook voor interne communicatie. Uiteraard worden de medewerkers van Delfland tijdig geïnformeerd over de activiteiten die Delfland doet in de aanloop naar de verkiezingen. Hiervoor maken we gebruik van de bestaande interne kanalen.

Doelstellingen voor de communicatie rond de verkiezingen

- Stemgerechtigden weten wanneer en hoe zij kunnen gaan stemmen
- Stemgerechtigden hebben kennis kunnen nemen dat het zinvol is hun stem uit te brengen
- Vergroten van het waterbewustzijn: het besef van kansen of bedreigingen die te maken hebben met water. Door bewustzijn te stimuleren over de (nieuwe) uitdagingen rond water, werken we aan het kennisniveau van inwoners en bieden hen daarnaast handelingsperspectieven om daarmee de weerbaarheid van de gemeenschap te vergroten.

Aanpak

1. Regionale en lokale toepassing van de door de Unie van Waterschappen aangeboden instrumenten voor een opkomstbevorderende campagne.
2. Beperkte communicatie over kandidaatstelling ter ondersteuning van de politieke campagne.
3. Inzetten van de campagne waterbewustzijn in de maand maart 2019 ten behoeve van de verkiezingen.

Pijler 1 Opkomstbevordering

Landelijk

Het Rijk verzorgt een multimediale Postbus 51-campagne. Deze campagne wijst de kiezer op de aanstaande (gecombineerde) verkiezingen en de oproep om te gaan stemmen.

De Unie van Waterschappen voorziet in een landelijke communicatiecampagne voor de waterschapsverkiezingen in maart 2019. De Unie treft momenteel voorbereidingen voor het opzetten van een online en offline (geen digitale middelen) campagnestrategie. De campagne speelt in op opkomstbevordering. Verder wordt qua inhoud gedacht om het waterschap te positioneren als overheid die zich bezighoudt met klimaatvraagstukken.

Lokale en regionale invulling

Delfland zet binnen de in Unieverband af te spreken lijnen ook nadrukkelijk in op regionale opkomstbevorderende maatregelen en maakt daarbij gebruik van de pijlers uit de waterbewustzijns campagne en de ervaringen van vier jaar geleden.

Herkenbaarheid en zichtbaarheid in het gebied zijn daarbij van belang. Dit kan het verschil maken in een gebied, waar de electorale opkomst gemiddeld lager is.

Delfland laat stemgerechtigden weten wanneer en hoe zij kunnen stemmen door regionale en lokale toepassing van de door de Unie van Waterschappen aangeboden instrumenten. Daarbij is de landelijke communicatiestrategie het uitgangspunt en maakt Delfland gebruik van de instrumenten in de te ontwikkelen toolkit van de Unie van Waterschappen. Stemgerechtigden komen in aanraking met de verkiezing door communicatie-uitingen vanaf medio februari 2019. Dan worden er steeds meer middelen ingezet in een mix van drukwerk, digitaal en zichtbaarheid op straat.

De keuze van de middelen en de inhoud hangt af van de uitwerking van de landelijke communicatiestrategie. In mei/juni a.s. houdt de Unie van Waterschappen een expertmeeting waarin het concept wordt gepresenteerd en de waterschappen hun behoefte kunnen aangeven.

Na deze bijeenkomst kan de regionale en lokale inzet voor Delfland worden geconcretiseerd. Dit moet in de zomer en vóór september 2018 in gang zijn gezet met het oog op het reserveren van mediamiddelen.

Door gebruik te maken van de instrumenten die de Unie van Waterschappen voor de waterschappen ontwikkelt, kan Delfland de kosten voor de communicatie rond de verkiezingen beperkt houden. Kosten voor deze aanpak zullen voornamelijk bestaan uit mediaproductie en -inkoop voor advertenties, abri's, driehoeksborden en voor de online-aanpak.

Pijler 2 Beperkte ondersteuning politieke campagne

In de regio moet duidelijk worden waar mensen voor kunnen kiezen. Politieke partijen laten zelf zien wat er te kiezen valt op de water gerelateerde thema's. Kandidaten gaan zichzelf en de standpunten van hun partij profileren op door hen zelf gekozen thema's. De politieke campagnes worden geheel door partijen zelf gevoerd.

De ondersteuning vanuit Delfland beperkt zich door communicatie over de kandidaatstelling en de registratie van partijen en de belangrijkste momenten in het stemproces. Voor dit deel zet Delfland in op free publicity door gebruik te maken van de website van Delfland, onze social mediakanalen, de digitale nieuwsbrief en persberichten aan regionale en lokale media.

Pijler 3 Inzet van de campagne waterbewustzijn

Delfland start begin 2019 met een campagne waterbewustzijn. In de campagne ligt de focus enerzijds op het vergroten van het kennisniveau onder inwoners en anderzijds op het heel gericht sturen van gedrag. De campagne heeft een doorlooptijd van vier jaar.

Door bewustzijn te stimuleren over de (nieuwe) uitdagingen rond water wil Delfland werken aan het kennisniveau van inwoners en handelingsperspectieven bieden om de weerbaarheid van de gemeenschap te vergroten. Met het waterbewustzijn wil Delfland een beweging

aanjagen, zodat andere partijen (inwoners, bedrijven, grondeigenaren en medeoverheden) actief gaan bijdragen aan het toekomstbestendig inrichten van de leefomgeving.

Om het waterbeheer, vanuit de hierboven beschreven gedachte, vorm te kunnen geven is een verandering nodig. Middels een campagne is het de bedoeling dat inwoners en bedrijven bewust en onbewust aan het denken worden gezet over water. De oogst op lange termijn is om bij inwoners, bedrijven en gemeenten een mindshift tot stand te brengen waar water duurzaam omarmd wordt en een positieve plek krijgt in de leefomgeving.

Extra campagneperiode in aanloop naar de verkiezingen

Door de campagne waterbewustzijn ook in te zetten in het kader van de verkiezingen wordt gebruik gemaakt van een reeds gedane investering en daardoor blijven de kosten in het kader van de verkiezingen beperkt.

Voordat de verkiezingen op 20 maart 2019 plaatsvinden, start op 1 maart 2019 een campagneperiode met (een aantal) activatie(s). Dit zijn prikkelende acties om rumoer te creëren op zichtbare plekken. Met verschillende acties wordt de nieuwsgierigheid opgewekt en inwoners geprikkeld om na te denken over het toekomstbestendig inrichten van de leefomgeving en hun mogelijke rol hierin.

Gebeurtenis	Communicatie	Periode
<i>Kandidaatstellingsfase</i>		
Werven van kandidaten	Informeren over de cursus in april/mei van Pro Demos voor geïnteresseerden voor het Waterschapsbestuur door een oproep aan geïnteresseerden	Februari 2018
	Terugblik op de cursusavonden	Mei 2018
Start registratie politieke partijen	Potentiële kandidaten informeren over kandidaatstelling	September 2018
Officiële bekendmaking registratie politieke partijen	Bekend maken van de partijen die meedoen aan de verkiezingen	December 2018
<i>Stemfase</i>		
Een stemwijzer	Partijen vullen zelf de digitale stemhulp. Delfland verwijst ernaar in de communicatie	
Aandacht voor de dag van de verkiezingen	Landelijk Postbus 51-campagne	
	Opkomstbevorderende campagne Delfland	Vanaf 6 weken voor aanvang van de verkiezingen
Vergroten waterbewustzijn en handelingsperspectief	Waterbewustzijn campagne Delfland	Vanaf 1 maart 2019
Uitslag verkiezingen	Openbaar maken van de verkiezingsuitslag	21 maart 2019
Installatie bestuur	Persuitednodiging voor de installatie van het bestuur	

Capaciteit

Dit plan beschrijft de kaders voor de communicatie rond de verkiezingen. Het uitwerken en uitvoeren van de pijlers 1 en 3 vraagt in de komende maanden en rond de verkiezingen extra capaciteit van het team Communicatie.

Kosten opkomstbevordering

Door aan te sluiten op de landelijke strategie van de Unie van Waterschappen worden ontwikkelkosten bespaard. Ook wordt slim gebruik gemaakt van de campagne waterbewustzijn, hetgeen beperkte extra kosten met zich meebrengt.

In onderstaand schema staat een globale verdeling en inschatting van de kosten. Zodra de campagne van de Unie van Waterschappen beschikbaar is en naarmate de pijlers verder worden uitgewerkt kunnen de bedragen worden gespecificeerd.

Pijlers	Uitwerking	Budgetindicatie
Regionale en lokale vertaling van de opkomstbevorderende campagne	Bestaat uit doorvertaling concept, media inkoop en productie nog te kiezen middelen	€ 150.000
Beperkte ondersteuning van de politieke campagne	Op basis van de tabel in pijler 2.	Geen kosten – inzet op free publicity
Inzet campagne waterbewustzijn	Aan de hand van het gekozen concept vindt een aantal ludieke acties plaats om het gesprek over water in de leefomgeving aan te jagen	€ 50.000

5. Financiën Project Verkiezingen

Bijdrage in kosten van de Unie van Waterschappen:	De kosten die door de Unie van Waterschappen <u>via de begroting/contributie</u> bij de waterschappen in rekening zullen worden gebracht vanwege landelijke activiteiten.	2015: ca. 28.000 Bedrag 2019 nog geen indicatie
Kosten Delfland voor de organisatie verkiezingen en afscheid	Kosten Delfland voor de organisatie verkiezingen, start nieuw bestuur, afscheid vertrekkende bestuursleden:	2015: 25.000 (excl. inhuur projectleider)
Kosten Delfland voor communicatie	Opkomstbevorderende activiteiten (zie hoofdstuk 4 Communicatie)	Ca. 200.000 PM 75.000 (evt. inhuur ondersteuning communicatie)
Totaal		ca 330 .000
PM Vergoeding Gemeentefonds:	Op basis van de Aanpassing Waterschapverkiezingen is aan art.98 van de Waterschapswet toegevoegd dat de waterschappen een vergoeding verschuldigd zijn voor de kosten van gemeenten die zijn verbonden met de organisatie van de verkiezingen. De vergoeding is in 2015 bepaald op €1,84 per stemgerechtigde. Dit kwam voor Delfland (ca. 850.000 stemgerechtigden) neer op een bedrag van ca. € 1.600.000.	2015: 1.693.656

Toelichting:

Opgenomen in begroting 2018: €198.000,- (exploitatie)

Meerjarenbegroting 2019: €798.000,- (exploitatie). Dit bedrag zal in de komende maanden (richting de begroting 2019) kunnen worden geconcretiseerd en bijgesteld op basis van de te maken keuzes rond de opkomstbevorderende activiteiten en de concretisering van de kosten die Delfland moet bijdragen aan de activiteiten van de Unie van Waterschappen (na de zomer).

De kosten Vergoeding Gemeentefonds zijn nog niet begroot, maar in de Kadernota 2019 opgenomen als risico.

6 Bijlagen

Bijlage 6.1

Leerpunten uit de evaluatie Verkiezingen Delfland 2015:

Projectinrichting en planning	Meenemen
Stel vooraf (ruim een jaar) opnieuw een plan van aanpak op, waarin de doelstelling, projectinrichting, reikwijdte, fasering, begroting, verantwoordelijkheden en wijze van rapporteren wordt beschreven. Dit geeft houvast gedurende het project.	√
Richt vooraf (jaar) opnieuw een soortgelijke projectorganisatie in met duidelijke afgebakende verantwoordelijkheden en korte lijnen.	√
Zorg tijdig voor een projectleider voor minimaal 24 uur per week.	√
Bepaal vooraf welke expertise noodzakelijk is voor het project en zorg dat medewerkers ook daadwerkelijk vrijgemaakt worden voor een (vooraf) bepaald aantal uren per week gedurende het verkiezingstraject.	√ Inzet vanuit team Communicatie moet zodanig worden geborgd, dat de medewerkers met expertise vanuit 2015 kunnen worden ingezet met een oplopend aantal uren richting 2019. Evt. (externe) inhuur van tijdelijke vervanging binnen team Communicatie kan worden bekostigd vanuit het verkiezingsbudget.
Maak de projectleider ook verantwoordelijk voor het traject na de verkiezingen, tot en met de start van de inwerkperiode van het nieuwe bestuur.	De projectleider is verantwoordelijk t/m afscheid van het oude bestuur. Daarna neemt de Griffier het stokje over.
Plan vanaf de start van het project wekelijks voortgangsoverleg tussen opdrachtnemer en projectleider.	√
Plan vanaf de start van het project elke twee/drie weken een voortgangsoverleg tussen projectleider en bestuurlijk opdrachtgever.	√ Tijdens het Pfo.
Borg geregeld overleg en afstemming met de ambtelijk opdrachtgever en de secretaris-directeur, als deze laatste niet de ambtelijk opdrachtgever is.	√
Rapporteer maandelijks (in de eerste fase) en twee wekelijks (in de laatste zes maanden) aan de bestuurlijk opdrachtgever middels een rapportage op hoofdlijnen in gebracht in het portefeuillehouderoverleg.	√

Juridisch-bestuurlijk	Meenemen
Stel vast op welke wijze (mogelijk vanuit de Unie van Waterschappen) het afschaffen dan wel verlagen van de vergoeding van het Gemeentefonds bespreekbaar wordt gemaakt met het I&M en BZK. Het blijft onduidelijk wie en op welke wijze het initiatief hiertoe genomen wordt. Delfland ondersteunt de visie van de Unie van Waterschappen dat de kosten evenals andere verkiezingen in Nederland die onder de Kieswet vallen, worden betaald door het Rijk. Afschaffing van een	De Unie is al enige tijd in overleg met het Ministerie van BZK en het Ministerie van I&W over de financiering van de waterschapsverkiezingen. Dit onderwerp speelt al lang, maar een duurzame oplossing is nog niet in zicht. Het lijkt de Unie dan ook verstandig dat er in de begroting vanuit wordt gegaan dat in ieder

vergoeding vereist echter een aanpassing van de Waterschapswet.	geval een deel van de kosten van de verkiezingen voor rekening van het waterschap blijven komen.
Overweeg de mogelijkheid (ondanks bovenstaand) punt om jaarlijks een bedrag ten laste van de begroting te reserveren (inclusief toepassing indexatie), zodat elke vier jaar de kosten voor de verkiezingen gedekt zijn.	Dit is niet gedaan, omdat verwacht mocht worden dat het Rijk zijn verantwoordelijkheid zou nemen.
Stel vast op welke wijze (mogelijk vanuit de Unie van Waterschappen) het bevragen van een GBA door waterschappen in het kader van de Kieswet mogelijk gemaakt gaat worden.	De Unie heeft dit op zich genomen en is hierover in gesprek met BZK en de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens. Wijziging van het Autorisatiebesluit wordt naar verwachting voor de zomer van 2018 geregeld. Verder wordt ervoor gepleit om aan de Basisregistratie Personen (BRP) een veld toe te voegen, zodat iedere burger aan een waterschap gekoppeld kan worden. Het toevoegen van het veld aan het BRP is een langdurig traject en kan niet meer geregeld worden voor de waterschapsverkiezingen van 2019. Op de korte termijn kan het probleem ondervangen worden door bovenstaande nu te regelen via de Gemeentelijke Basisadministratie. De gewenste aanpassing via het BRP zou dan ingebracht kunnen worden in de eerstvolgende aanpassingsronde van het BRP.
Update alle draaiboeken naar de voor 2019 geldende data en onderzoek of mogelijke wijzigingen in de Kieswet dan wel de Waterschapswet aanpassingen van de beschreven procedures vereisen, inclusief alle bijlagen.	√
Organiseer opnieuw bijeenkomsten met politieke partijen en vertegenwoordigers van de geborgde zetels, betrek ze tijdig bij het verkiezingstraject en maak duidelijk wanneer wat van hen wordt verwacht.	√
Organiseer opnieuw tijdig bijeenkomsten met gemeenten met specifieke aandacht voor de waterschapsgrenzen, de rol van gemeenten ten aanzien van ondersteuningsverklaringen, het (tijdig) aanleveren van een voorlopige verkiezingsuitslag.	√
Organiseer tijdig de installatie van OSV op een (standalone) pc met eigen printer. Betrek de afdeling I&A al in een vroeg stadium bij dit proces. Organiseer dat (bij voorkeur twee) projectmedewerkers met OSV kunnen werken, neem deel aan trainingen (ICTU) en oefen via de site van de Kiesraad tijdig met het OSV programma.	√
Houd rekening met afwijkingen tussen voorlopige en definitieve cijfers (m.b.t. verkiezingsuitslag en opkomst). Communiceer dit vooraf duidelijk.	√
Probeer opnieuw medewerkers van Delfland te motiveren zich in te zetten op een stembureau, mogelijk door dit	√

verzoek onderdeel te laten zijn van de interne communicatie met betrekking tot de verkiezingen.	
---	--

Samenwerking	Meenemen
Onderzoek (met de Zuid-Hollandse waterschappen) in een vroeg stadium of samenwerking met de Provincie mogelijk is.	Samenwerking op het gebied van communicatie wordt onderzocht.
Organiseer al in een vroeg stadium bijeenkomsten met gemeenten in het beheergebied van Delfland, betrek hier de projectleiders van buurtwaterschappen bij.	√
Houd rekening met het tijdpad van gemeenten, zij maken al in een vroeg stadium afspraken met drukkerijen en moet zeer vroeg in het proces producten aanleveren. Een communicatie uiting waar Delfland input aan levert moet dus al heel snel worden opgeleverd.	√
Lever opnieuw een verkiezingsdefinitie aan voor partijen.	√ Eerder aanleveren, zodat partijen aan de slag kunnen.
Maak de stellingen van het Kieskompas eenvoudiger zodat ze voor een burger te begrijpen zijn, of geef een heldere toelichting bij de thema's.	De UvW heeft hierin de regie.
Vermijd dat alle stellingen afgezet worden tegen geld. Dit straalt uit dat het waterschap duur is.	De UvW heeft hierin de regie.

Communicatie	Meenemen
Start een jaar voor de verkiezingen met de planvorming en vervolgens de briefing voor een creatief concept.	Adaptatie concept van de UvW
Weet waar je potentiële kiezers zitten, wie het zijn en welke (water) issues houdt hen bezig? Actualiseer de analyse van de Stichting Politieke Academie. Streef naar zo veel mogelijk maatwerk contact (online en offline) met deze potentiële kiezers.	Dagelijkse (web)monitoring en maatwerk boodschappen is onderdeel van de reguliere werkzaamheden.
Inventariseer tijdig wat de wensen van de andere waterschappen zijn als het gaat om opkomst bevorderende campagne. Als wederom blijkt dat deze ver uit elkaar liggen, trek je eigen plan. De gefaseerde introductie van de campagne heeft goed gewerkt. Als het past bij het concept, zeker volgende keer weer doen.	√
Test het concept bij de doelgroep.	Onderdeel van proces bij de UvW.
Het twee kleurig stempotlood was een dankbaar gadget om uit te delen. Een flyer wil men vaak niet aannemen, maar een potlood wel.	√
De driehoeksborden in de gemeenten gaven een goede ondersteuning.	√
De borden langs de Koningskade in Den Haag werkten heel goed en is zeker de moeite waard om te herhalen als de verkiezingen weer samenvallen met die van de Provinciale Staten. Benut ook de mogelijkheid van het VNO/NCW kantoor bovenop de Utrechtsebaan.	Wordt waarschijnlijk door de UvW opgepakt.
Een facebook-actie waarbij mensen met hun profielfoto kenbaar maken dat ze ook gaan stemmen werkte niet. Het waterschap is niet sexy of aalbaar genoeg en het	√

verloten van prijs was niet wenselijk. Delfland gaat immers zorgvuldig om met het belastinggeld.	
Een landelijke bekendheid die affiniteit heeft met water inzetten als ambassadeur geeft free publicity een impuls. Overweeg om dit de volgende keer door de Unie van Waterschappen te laten oppakken.	√ Is aan de UvW.
Benoem de volgende keer in het plan van aanpak geen uitgebreide middelenmix. Maar behoud de ruimte om dit in te vullen afhankelijk van het gekozen concept.	√
Neem de volgende keer in de begroting ook budget op voor conceptontwikkeling en uitwerking van de diverse communicatiemiddelen. Nu is dit benodigde budget gehaald uit de pot onvoorzien binnen het project.	Geen kosten voor conceptontwikkeling door adaptatie concept van de UvW.
In de laatste twee weekenden voor de verkiezingen waren de politieke partijen tegelijkertijd met de Waterman aanwezig in winkelcentra. Dit riep enige verwarring op. 'Van welke partij zijn jullie?' Bij de volgende verkiezingen moet vooraf goed overwogen worden of de combinatie Waterschap en Politieke partijen een geschikte is.	Delfland gaat niet de straat op voor de verkiezingen. Dit is aan de politieke partijen zelf.
De Waterman en het stempotlood werkten hier overigens wel erg goed. Het bleek een prettig en ludiek middel om in contact te komen met de mensen op straat.	Concept waterman wordt niet herhaald.
De politieke partijen zullen een strategie moeten formuleren, zodat kiezers weten wat (en voor wie) er te kiezen valt.	√
Benoem interne communicatie de volgende keer expliciet in het plan van aanpak zodat de interne organisatie (eerder dan de buitenwereld) goed op de hoogte is van de komende verkiezingen. En zorg dat hier budget voor is.	√ Inzet op tijdig en functioneel. En beperken tot reguliere kanalen.
Zorg dat de interne organisatie tijdig (eerder dan extern) op de hoogte is van de campagne en voldoende basisinformatie heeft om als een ambassadeur het gesprek aan te kunnen gaan.	√
Overweeg om een gesprek/debat tussen de kandidaat bestuurders en medewerkers van Delfland. Zodat deze belangrijke groep ambassadeurs beter gevoed is met de standpunten 'wat valt er te kiezen' van de verschillende partijen.	Niet van toepassing.
Breng de (voorlopige) verkiezingsuitslag wederom weer zo snel mogelijk naar buiten. Breng het nieuws als het nog 'warm' is. De pers weet dit te waarderen.	√

Financiën	Meenemen
Bepaal vooraf goed de verwachte inzet en kosten van de projectmedewerker(s).	√
Stel vast op welke wijze (mogelijk vanuit de Unie van Waterschappen) het afschaffen dan wel verlagen van de vergoeding van het Gemeentefonds bespreekbaar wordt gemaakt met het I&M en BZK en probeer tijdig de hoogte van het bedrag te achterhalen.	√
Actualiseer de analyse van Stichting Politieke Academie zodat er goed inzicht is waar de potentiële kiezers wonen, wie ze zijn en wat hen bezighoudt.	√

Neem vooraf de verwachte kosten voor conceptontwikkeling mee in de begroting.	√
Neem budget op voor interne communicatie.	√
Neem budget op voor onderzoek (concept en effect).	√

Bijlage 6.2

Afbakening werkzaamheden projectgroep

Onder verantwoordelijkheid en coördinatie van de Projectgroep Verkiezingen Delfland 20 maart 2019 worden de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- ontwikkelen en uitvoeren regionale communicatiecampagne, gericht op opkomstbevordering
- actief voorlichten belangengroepen / kandidaten om zich verkiesbaar te stellen
- informeren bestuur, medewerkers
- functioneren centraal stembureau
- registratie belangengroepen
- registratie kandidaten
- controleren en autorisatie kiezersbestand
- benoeming kandidaten geborgde zetels
- vaststellen en bekendmaken verkiezingsuitslag
- start nieuw bestuur, benoeming, beëdiging,
- afscheid zittend bestuur
- evaluatie verkiezingsproces

Onder dit project valt niet:

- invoeren gegevens waterschappen in ondersteunende software verkiezingen (OSV)
- het maken van stempassen
- het versturen van oproepkaarten, stempassen en eventueel door waterschap aangeleverde informatiefolder
- verstrekken kiezerspassen
- verstrekken volmachten
- opstellen register ingetrokken stempassen
- instructie stembureauleden
- verkiezingsborden plaatsen
- advertenties verplichte aankondigingen
- het drukken van stembiljetten
- het verspreiden van stembiljetten naar stembureau
- huur locaties
- aanschaffen stembussen
- maken van digitale registers ingetrokken stempassen
- bemensen stembureaus
- catering op stembureaus
- tellen van de stemmen
- inzetten extra tellers
- opstellen processen-verbaal voor waterschappen
- landelijke communicatiecampagne / pers / informatienummer / kieswijzer
- opstellen overdrachtdossiers
- coalitieonderhandelingen/coalitieakkoord
- inwerktraject nieuw bestuur

Bijlage 6.3: Planning

Draaiboek Waterschapsverkiezingen 2019

	2018	Handeling	Actor	Opmerking
Vorbereiding				
	Uiterlijk 1 oktober	• Instellen hoofdstembureau • Aanwijzen vestigingsgemeente hoofdstembureau • Aanwijzen geschikte ruimte voor houden van zittingen van hoofdstembureau	Dagelijks bestuur en Algemeen bestuur	
	Juni/juli	• Brief VBNE/KVK/VNO-NCW informeren/activeren over benoemen geborgde zetels • Openen/aanwijzen rekening voor waarborgsommen	Unie van Waterschappen	
Registratie en kandidaatstelling				
	Registratie mogelijk tot uiterlijk 3 december	Bekendmaken: • laatste dag van indienen registratieverzoek aanduiding politieke groeperingen; • tijdige betaling waarborgsom.	Waterschap	
	Uiterlijk ma. 24 dec.	• Indienen registratieverzoek aanduiding politieke groeperingen. • Laatste dag bijschrijving waarborgsom € 225,-- registratie politieke groepering.	Politieke groepering	Uiterlijk 42 ^e dag vóór dag kandidaatstelling.
	Maandelijks.	Besluit centraal stembureau registratie aanduiding politiek groeperingen • Openbare kennisgeving beslissing centraal stembureau op verzoek registratie aanduiding politieke groepering. • Kennisgeving gemachtigde politieke groepering.	Centraal stembureau	
	Do. 27 dec.	Laatste besluit stembureauregistratie belangengroeperingen. Bekendmaking aan gemachtigde	Centraal stembureau	Volgend op de uiterste termijn voor indiening van een registratieverzoek.
	Ma. 31 dec. (Streefdatum)	Laatste Openbare kennisgeving beslissing centraal stembureau tot registratie aanduiding politieke groepering	Centraal stembureau	

2019				
	Ma 7 jan. (afhankelijk van datum openbare kennisgeving)	Laatste dag beroepstermijn RvS op beschikking registratie.		
	Uiterlijk Do. 10 jan	• Laatste dag beslissing over doorwerken van geregistreerde aanduidingen • Kennisgeving beschikking aan gemachtigde	Centraal stembureau	
	Uiterlijk Ma. 14 jan.	• Openbare kennisgeving dag van kandidaatstelling • Openbare kennisgeving zittingen centraal stembureau tot onderzoek kandidatenlijsten en tot geldigheid kandidaatstelling	Centraal stembureau	Minimaal drie weken vóór dag van de kandidaatstelling.
	Wo. 16 jan	Laatste dag beroepstermijn RvS op beschikking doorwerken van geregistreerde doorwerking.		
	Ma. 21 jan.	Laatste dag betaling waarborgsom € 225,--kandidatenlijst.	Politieke groepering	
	Ma. 4 feb.	Dag van de kandidaatstelling	Politieke groepering	9.00 – 17.00 uur
	Di. 5 feb.	Zitting stembureau: onderzoek kandidatenlijsten.	Centraal stembureau	1e dag na dag kandidaatstelling; 16.00 uur.
	Wo 6 feb t/m vr. 8 feb.	Herstel vormverzuim	Politieke groepering / ondersteuner	Uiterlijk 3 dagen na zitting
	Vr. 8 feb.	Openbare zitting centraal stembureau, beslissing: • Geldigheid kandidaatstelling; • Nummering kandidatenlijsten	Centraal stembureau	
	Ma. 11 feb.	Openbaarmaking lijstnummering.	Voorzitter centraal stembureau	
	Di. 12 feb.	Laatste dag beroep RvS tegen beslissing centraal stembureau over de geldigheid van de lijsten en het handhaven van de daarop voorkomende kandidaten, alsmede over het handhaven van de geplaatste aanduiding van vr 8 feb.	Politieke groepering	
	Di. 12 feb. of ma. 18 feb.	Terinzagelegging en openbare kennisgeving van geldige lijsten	Centraal stembureau/voorzitter centraal stembureau	• Nadat onherroepelijk is beslist over geldigheid

Verkiezingsdag, telling, verkiezingsuitslag				
	Uiterlijk wo. 6 mrt.	Ontvangst stempas	Burgemeester	Ten minste 14 dagen voor stemming
	Wo. 20 mrt.	Dag van stemming		7.30 – 21.00 uur
	Ma. 25 mrt.	Openbare zitting hoofdstembureau: vaststellen aantallen stemmen en vaststelling uitslag	Hoofdstembureau	
	Di. 26 mrt.	Verzending/uitreiking kennisgeving benoeming/gekozen zijn	Voorzitter centraal stembureau	
	Wo. 27 mrt	Vergadering algemeen bestuur; onderzoek geloofsbrieven/toelating.	Algemeen bestuur	
Nieuw bestuur/afscheid/evaluatie				
	Wo. 27 mrt	• Kennisgeving toelatingsbesluit aan (niet) toegelatenen. • Aftreden Algemeen Bestuur	Dagelijks bestuur en Algemeen bestuur	
	Do. 28 mrt.	Eerste vergadering nieuwe Algemeen Bestuur	Algemeen bestuur	
	Vr. 5 apr. (of do. 4 april als de benoeming op 25 maart is uitgereikt)	Laatste dag aanvaarding benoeming.	Gekozone	
	Jun. 2019	Vernietiging processen-verbaal stembureaus	Algemeen Bestuur	Drie maanden nadat over toelating is beslist